

RTK dokumendi K14 lisa 2 punkti 2.1 „Tehniline kirjeldus“

Metsanduse arengukava aastani 2030 keskkonnamõju strateegiline hindamine ja muude oluliste mõjude hindamine

1. Töö eesmärk

Töö eesmärk on „Metsanduse arengukava aastani 2030“ (edaspidi MAK2030) elluviimisega eeldatavalt kaasnevate:

1. keskkonnamõju strateegiline hindamine (edaspidi KSH) ja
- 1.2 muude oluliste mõjude hindamine.

Töö koostamisel tuleb lähtuda keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest¹ (edaspidi KeHJS) ning mõjude hindamise metoodikast². Töö eesmärged (1.1 ja 1.2) tuleb aruandes esitleda terviklikult.

2. Taustainformatsioon

MAK2030 koostamiseks annab aluse metsaseaduse § 7, mille kohaselt koostatakse arengukava metsanduse suunamiseks iga kümne aasta jaoks. Metsanduse arengukava kinnitab Riigikogu. MAK2030 koostatakse 01.01.2020 kehtima hakanud „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“ määruse³ alusel.

MAK2030 koostamise ettepaneku⁴ kohaselt on arengukava laiapõhjaline dokument metsade jätkusuutliku majandamise ja metsanduse suunamiseks arvestades nii sotsiaalseid, majanduslikke, keskkonnakaitselisi kui ka kultuurilisi aspekte. MAK2030-s käsitletakse metsandust järgmiselt:

- 2.1. kitsamalt metsamajandust ja metsatööstust hõlmava majandusharuna, mis hõlmab metsade kasvatamist, mitmekülgset kasutamist (sh metsahoidu), tervisliku seisundi kaitset, puidu transporti ja töötlemist ning neid toetavaid metsandusharidust, metsateadust, teabetöötlust ja kommunikatsiooni. Metsandusega on tihedalt seotud kliimamuutuste leevendamine ja puidu kasutamine taastuvenergia tootmiseks;

¹ Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/121122019007?leiaKehtiv>

² Metoodilise juhendi täistekst: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/mojude_hindamise_metoodika.pdf

³ Määrus „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/123122019005>

⁴ MAK 2030 koostamise ettepanek: https://www.envir.ee/sites/default/files/metsanduse_arengukava_aastani_2030_koostamise_ettepanek_21_12_2018.pdf

2.2. laiemalt jätkusuutliku (ka säästliku, kestliku) metsamajanduse kontseptsioonist lähtuvalt, mis tähendab metsade kasutamist sellisel viisil ja sellises ulatuses, mis tagab nende elustiku mitmekesisuse, tootlikkuse, uuenemisvõime, elujõulisuse ja potentsiaali praegu ning võimaldab metsadel ka tulevikus teisi ökosüsteeme kahjustamata täita ökoloogilisi, majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi funktsioone nii kohalikul, riigi kui ka maailma tasandil (lähtuvalt Forest Europe ministrite 1993. aasta Helsingi resolutsioonist H1, mis loob üleeuroopalise aluse jätkusuutlikule metsamajandusele).

MAK2030 eesmärgid, sh üldeesmärgid, koostamise protsessi eesmärk ning pika vaate (aastani 2100) eesmärk on loetletud MAK2030 koostamise ettepanekus. Vastavalt KeHJS § 33 lõige 1 punktile 1 tuleb algatada KSH, kui strateegiline planeerimisdokument koostatakse põllumajanduse, metsanduse, kalanduse, energeetika, tööstuse, transpordi, jäätmekäitluse, veemajanduse, telekommunikatsiooni või turismi valdkonnas. Keskkonnamõju strateegiline hindamine algatati 4. septembril 2019 keskkonnaministri käskkirjaga nr 1-2/19/607.

MAK2030 on metsanduse valdkonna arengukava, mistõttu tuleb lisaks KehJS-le juhendada valdkonnaarengukavade eelnõude mõjude hindamise meetodikast². Valdkonnaarengukavade eelnõude mõjude hindamise meetodika punkti 2.1.1 kohaselt tuleb hinnata MAK2030 võimalike meetmete rakendamisega kaasneva võivaid olulisi mõjusid põhjalikumalt (st need, mille esinemise sagedus, ulatus, sihtrühm ja ebasoovitavate mõjude risk on suurem).

Vastavalt MAK2030 ettepanekus toodule ja „Hea õigusloome ja normitehnika eeskirjaga“ määruse § 46-le on lisaks vajalik hinnata mõju:

- 1) elu- ja looduskeskkonnale (sh pikaajaline mõju aastani 2100),
- 2) kliimamuutuste leevendamisele ja kliimamuutustega kohanemisele (sh pikaajaline mõju aastani 2100),
- 3) majandusele (sh pikaajaline mõju aastani 2100),
- 4) sotsiaalset (sh demograafilist) mõju,
- 5) riigi julgeolekule ja välissuhetele,
- 6) regionaalarengule,
- 7) infoühiskonnale,
- 8) riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste töökorraldusele (sh tuludele ja kuludele),
- 9) kultuurile.

KSH ja muude oluliste mõjude hindamise aluseks on pidevalt täienev MAK2030 eelnõu kavand.

3. Töö teostamise korraldus

3.1. KSH programmi, vahearuande ja lõpparuande koostamist viib läbi ekspertrühm, kuhu kuuluvad samaaegselt vähemalt järgmised eksperdid:

3.1.1 juhtekspert (meeskonna juht);

3.1.2 majandusvaldkonna ekspert;

- 3.1.3 kultuuripärandi ekspert;
- 3.1.4 metsandusvaldkonna ekspert;
- 3.1.5 puidutöötlemise valdkonna ekspert;
- 3.1.6 ökoloogia valdkonna ekspert;
- 3.1.7 sotsiaalvaldkonna ekspert;
- 3.1.8. **kliimavaldkonna ekspert.**
- 3.2. KSH meeskonna töö korraldus on määratud KeHJS-ga
- 3.3. Juhtekspert on ühtlasi ka ekspertidest koosneva meeskonna juht, kes peab järgima KSH programmi ja KSH aruande koostamisel KeHJS-is toodud nõudeid.
- 3.4. Nõuded meeskonnale ja juhteksperdile on toodud riigihanke vastavustingimustes.
- 3.5. Pakkuja on kohustatud kasutama lepingu täitmisel pakkumuses nimetatud projektimeeskonna liikmeid või Keskkonnaministeeriumi eelneval nõusolekul samaväärseid spetsialiste.
- 3.6. Kui lepingu täitmise käigus on vaja muuta eksperte, sh juhtivat eksperti, tuleb sellisest muutmisest ette teatada vähemalt 1 kuu ning uus ekspert peab vastama riigihanke alusdokumentides toodud nõuetele. Keelatud on asendada ühe valdkonna eksperti teise valdkonna eksperdiga.

4. Töö sisu

- 4.1. Käesoleva töö sisuks on KeHJS alusel MAK2030 eelnõu keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi, vahearuande ja lõpparuande koostamine, milles on käsitletud lisaks muid olulisi mõjusid (4.2.4) ühe tervikliku mõjuhindamisena.
- 4.2. Lisaks KeHJS toodud töökorraldusele on keskkonnamõju strateegiliseks hindamiseks ja muude oluliste mõjude hindamiseks vajalik:
 - 4.2.1. jälgida, et MAK2030 eelnõu oleks loogiliselt üles ehitatud, jätkusuutlik ja rakendatav;
 - 4.2.2. hinnata MAK2030 eelnõu eesmärkide elluviimiseks kavandavate meetmete ja tegevuste, sh erinevate alternatiivide võimalikku olulist mõju elu- ja looduskeskkonnale (sh pikaajaline mõju aastani 2100), kliimamuutuste leevendamisele ja kliimamuutustega kohanemisele (sh pikaajaline mõju aastani 2100), mullastikule (sh arvestades „Kliimapolitiitika põhialused aastani 2050“ seatud eesmärke), veekogudele ja pinnaveele, sh rannikuveele ja põhjaveele, majandusele (sh pikaajaline mõju aastani 2100), riigi julgeolekule ja välissuhetele, regionaalarengule, infoühiskonnale, kultuurile ning riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste töökorraldusele (sh tuludele ja kuludele), samuti olulist sotsiaalset (sh demograafilist) mõju.
 - 4.2.3. hinnata, kuidas MAK2030 eelnõus kavandatud alaeesmärgid, mõõdikud ja poliitikainstrumentid potentsiaalselt aitavad lahendada arengukava algatamise ettepanekus toodud probleeme ning seeläbi saavutada arengukava üldeesmäärke;

- 4.2.4. hinnata, kuidas MAK2030 eelnõus kavandatud alaeesmärgid, mõõdikud ja poliitikainstrumentid on vastavuses Eesti ja Euroopa Liidu kliima- ja keskkonnanõuetega ning vajadusel teha ettepanekuid nende nõuetega arvestamiseks;
- 4.2.5. teha MAK2030 eelnõus kavandatavate alaeesmärkide, mõõdikute ja poliitikainstrumentide mõju hindamise tulemuste alusel ettepanekuid nende muutmiseks;
- 4.3. Pakkuja toob pakkumuses üksikasjalikult välja, kuidas ta kavandab lepingu täitmist punktide 4.2.1 – 4.2.5 osas.
- 4.4. Lisaks KeHJS § 40-le tuleb KSH ja muude oluliste mõjude hindamise lõpparuandes käsitleda ka järgmisi aspekte:
 - 4.4.1 huvirühmade kaasamine arengukava väljatöötamise protsessi;
 - 4.4.2 arengukava maksumuse prognoos, sh mõju riigieelarvele.
- 4.5. Pakkuja peab pakkumuses tooma välja kuidas ta:
 - 1. kavandab punktis 4.2.2 toodud muude oluliste mõjude hindamise.
 - 2. kavandab KSH programmi ja lõpparuande kohta seisukohtade küsimist, avalikustamist ja nõuetele vastavuse kontrollimist, sh tehtud ettepanekute ning vastuväidete arvesse võtmist ja arvestamata jätmist.
 - 3. kavandab KSH ja muude oluliste mõjude hindamise vahearuande koostamist ja vahetulemuste tutvustamist kuni kolmel Keskkonnaministeeriumi korraldatud seminaril, mille toimumise ajad ja kohad lepitakse eelnevalt kokku.
 - 4. viib vahearuandesse sisse vajalikud parandused ja täiendused, mis on tulnud välja seminaride läbi viimise käigus.
 - 5. osaleb MAK2030 avalikel aruteludel, sh juhtkogu kohtumistel ja tutvustab KSH ja muude oluliste mõjude hindamise tulemusi Keskkonnaministeeriumi korraldatud üritustel, mille toimumise ajad ja kohad lepitakse eelnevalt kokku.
- 4.6. Kui pakkuja kasutab arvutuste tegemiseks mudeleid, valemeid või muid tehnilisi vahendeid või programme, siis peab ta kasutama üldtunnustatud ja viimaseid saadaolevaid andmeid (näiteks metsaressursi andmed SMI põhjal). Aluseks võetavad andmed tuleb enne nende kasutamist kooskõlastada Keskkonnaministeeriumiga. Lõpparuandes tuleb välja tuua, milliseid mudeleid, valemeid, vahendeid või programme kasutatakse.
- 4.7. Töö tegemise käigus kerkivate küsimuste lahendamine lepitakse eelnevalt kokku Keskkonnaministeeriumiga ning vastavate sisuliste muudatuste kokkulepped töö teostamise osas protokollitakse. Muudatuste tegemisel lähtutakse käesolevast lähteülesandest ja lepingust.
- 4.8. Töö korraldamiseks esitab töö teostaja pakkumuses Keskkonnaministeeriumile kooskõlastamiseks ja tööülesande täitmise arvestamiseks eeldatava ajagraafiku alates lepingu sõlmimisest ja tööplaani koos maksumusega ning täitmise eest vastutavate isikute kontaktandmetega.

5. Riskide kaardistamine

1. Keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) programmi ja aruande koostamise käigus võib tekkida riske, mis võivad mõjutada MAK2030 arengukava koostamist.
2. Pakkuja peab pakkumuses:
 - 5.2.1. määratlema riskid;
 - 5.2.2. hindama määratletud riske (peab selgitama riski esinemise tõenäosuse ja mõju protsessi käigule ja eesmärkidele)
 - 5.2.3. kirjeldama, kuidas määratletud riske maandatakse (tegevuste ja strateegiate kavandamine riskide vähendamiseks ning riskisündmuste elimineerimiseks)

6. KSH programmi ja muude oluliste mõjude hindamise aruande ja KSH esitamise tähtajad (edaspidi ajakava)

- 6.1. KSH programmi ja aruande esitamise ajakava on sõltuvuses MAK2030 koostamisega. Kui peaks muutuma MAK2030 koostamise ajakava, muutub automaatselt ka KSH programmi ja muude oluliste mõjude hindamise ajakava.
- 6.2. MAK2030 koostamise eeldatavad tähtajad 2020. aastal on:
 - jaanuar-märts: Keskkonnaministeerium koostab etapiviisiliselt MAK2030 eelnõu, küsides kirjalikult ka juhtkogu tagasisidet. Tulemuseks on MAK2030 eelnõu kavand, mis võib sisaldada erinevaid alternatiive;
 - aprill: juhtkogu kohtub ja täiendab MAK2030 eelnõu kavandit;
 - august-september: juhtkogu arutab mõjuhindaja vahearuande tulemusi, täiendab selle põhjal MAK2030 eelnõud ja esitab eelnõu keskkonnaministrile;
 - september-oktoober: MAK2030 eelnõu avalikustamine ja esitamine eelnõude infosüsteemi;
 - november: KSH ja muude mõjude hindamise lõpp, MAK2030 eelnõu esitatakse Vabariigi Valitsusele ja edasi liigub see Riigikokku (vastuvõtmise aeg tõenäoliselt 2021. aasta algul).
- 6.3. Kogu KSH protsessi ajakava perioodiks on periood alates lepingu sõlmimisest kuni 8 kuud.
- 6.4. Pakkumuse koostamisel tuleb arvestada, et ajakava osad tähtajad tulenevad KeHJS-i vastavatest sätetest.
- 6.5. Pakkuja esitab pakkumuses nädalase täpsusega ajakava, kus toob välja omapooled ettepanekud ajakava kohta, arvestades KeHJS vastavaid sätteid. Ajakava, mille pakkuja pakkumuses esitab on indikatiivne ja võib muutuda lepingu täitmise käigus.
- 6.6. Lisaks KeHJS kohustuslikele etappidele tuleb pakkujal näidata ajakavas KSH ja muude oluliste mõjude vahearuande koostamine, esitamine Keskkonnaministeeriumile ja tulemuste tutvustamine MAK2030 juhtkogu kohtumistel.

- 6.7. Eduka pakkuja ja Keskkonnaministeeriumi vahel toimuvad regulaarsed kohtumised kokkulepitud kohas ja ajal, mille käigus antakse ülevaadet teostatud töödest ja ajakava sobivusest.
- 6.8. Informatsiooni töö täitmise kohta edastab pakkuja vähemalt kord kahe nädala tagant. Kohtumised, sh ajakava muutmised ja töö tegemise käigus kerkinud küsimuste lahendused protokollib pakkuja.

7. KSH ja muude oluliste mõjude hindamise programmi, vahearuande ja lõpparuande vormistamine

1. Vahearuanne kui ka lõpparuanne tuleb esitada elektrooniliselt ja kahes eksemplaris paber kandjal köidetud kujul.
2. Kõik töö tulemused esitatakse eesti keeles. Juhul, kui töös kasutatakse selliseid võõrkeelseid materjale, millela pole töö tulemuste esitamine võimalik (valemid, programmid, jms tehnilised vahendid), siis esitatakse need sellisena, nagu neid töös kasutati. Aruanne ei tohi sisaldada võõrkeelseid tekste (ülevaateid, järeldusi) teistest töödest või tekste teistelt autoritelt, mille maht on suurem kui 0,25 lk. Vajaduse korral tuleb sellistele materjalidele viidata ning esitada kokkuvõtte eesti keeles.
3. Pakkuja peab tutvustama oma töö tulemusi Keskkonnaministeeriumi korraldatud koosolekul ja seminaridel eelnevalt kokkulepitud aegadel ja teemadel.

Lisaettepanekud:

Hinnates mõju elu- ja looduskeskkonnale ning kliimamuutustega seoses, tuleks:

- hinnata mõju kuivenduse mõjupiirkonnas olevate loodusväärtustele (näit EELISE andmetel säilinud sookooslused ja teised märgalad);
- koostada hinnang kuivendatavalt alalt lähtuvale kasvuhoonegaaside emissioonile (lähtudes näiteks riiklikus kasvuhoonegaaside aruandes kasutatavatest emissioonifaktoritest);
- koostada hinnang metsamaadelt lähtuva KHG heitele ja riskihinnang juhuks, kui maakasutusest tingitud heide ületab sidumist (vastuolu LULUCF määruses COM(2016) 479 võetud eesmärkidega).
- metsade süsiniku varu säilimine hinnang peab olema esitatud nii pikas kui lühikeses perspektiivis.

Hinnates mõju mullastikule arvestada "Kliimapoliitika põhialused aastani 2050" seatud eesmäärke:

- suurendada ja säilitada muldade, sh soolade turvas seotud süsinikuvaru
- vältida turbaalade edasist degradeerumist.